

Veier til fred

**Bibelstudieopplegg om rettferdig fred i
Bibelen, kirken og verden**

Veier til fred

Bibelstudieopplegg om rettferdig fred i Bibelen, kirken og verden.

1.opplag 1000 eks.

Utgitt 2012 av Den norske kirkes nord/sør informasjon (KUI), KFUK-KFUM Global og Norges Kristne Råd. Heftet er utgitt med informasjonsstøtte fra Norad.

Redaksjonsgruppe:
Estrid Hessellund,
Ellen Ribeiro og
Kristine Hofseth Hovland

Grafisk formgivning: Bendik Schøien - Tyde.no
Trykk: Østfold Trykkeri
Trykt på papir produsert med klimakompensasjon.

www.veiertilfred.no

Innhold

s 4	Redaksjonens forord	
s 5	Forord v/ Knut Refsdal	
s 6	Kontekstuell bibellesning som metode	
s 9	Jesus – en pasifist? <i>Matt 26, 47-56</i>	1
s 13	Vendepunkt: fra trussel til fest <i>2 Kong 6, 8-23</i>	2
s 17	Arbeid og rettferdighet? <i>Matt 20</i>	3
s 21	Amnon og Tamar – om vold og kvinners mulighet til å si fra <i>2 Sam 13, 1-22</i>	4
s 25	Josef-fortellingen: fra vold til forsoning <i>1 Mos 37-50</i>	5
s 29	Fra våpen til plogskjær <i>Mika 4, 3-4</i>	6
s 33	Over grenser <i>Joh 4, 4-26</i>	7

Redaksjonens forord

Over tusen kristne fra mer enn hundre land var samlet til Kirkenes Verdensråds (KV) fredskonferanse på Jamaica i mai 2011. Konferansen markerte avslutningen av Tiåret mot vold og skulle også gi innspill til KVs generalforsamling i Sør-Korea 2013 med hovedtemaet «God of Life – Lead us to Justice and Peace».

Jamaicamøtet var fylt med teologisk refleksjon, bibelstudier og gudstjenester - i tillegg til foredrags-, verksteds- og kampanjeaktivitet.

Både «fred» og «rettferdighet» er sentrale bibelske begreper som rommer Guds frelsesgjerning gjennom forsoningen mellom Gud og mennesker i Jesus Kristus. Men det handler også om mellommenneskelig forsoning, forvaltning av skaperverket og respekt for menneskeverdet.

Vi har ønsket å hente denne bibelinspirasjonen tilbake til Norge, og presenterer hermed syv opplegg som vi håper kan bidra til refleksjon og handling, slik at vi som kirker, menigheter og enkeltpersoner kan bli sentrale medspillere i sivilsamfunnets arbeid med å forebygge konflikter og bidra til forsoning og fred.

Bibelstudieoppleggene er tenkt for større og mindre grupper i menigheter, organisasjoner, på folkehøyskoler og andre steder hvor ungdom fra 17 år og voksne i alle aldre samles. Som metode har vi valgt kontekstuell bibellesning (se side 6).

Vi har antydningvis markert en vanskelighetsgrad på en skala fra 1 til 5 for det enkelte bibelstudium, foreslått byggeklosser til andakt samt mer fordypningsstoff til temaet.

Tidsrammen for et opplegg kan variere fra 1,5 til 2 timer. Rekkefølgen på de syv oppleggene kan velges fritt.

Etter at vi var ferdig med første utkast til bibelstudieoppleggene, sendte vi det til utprøving i forskjellige grupper. Vi vil gjerne rette en stor takk for konstruktive og spennende innspill fra disse, og til prest Stine Kiil Saga, som har assistert oss som rådgiver på kontekstuell bibellesning underveis i prosessen.

Dette heftet og hvert av de syv oppleggene kan også lastes ned på www.veiertilfred.no.

Ellen Hestnes Ribeiro, KFUK-KFUM Global
Kristine Hofseth Hovland, Norges Kristne Råd/Global Info
Estrid Hesselund, Den norske kirkes nord/sør-informasjon (KUI)

Forord

Ett resultat av Kirkenes Verdensråds ”Tiår mot vold” (2001-2010) er at diskusjonene innen kirkene omkring spørsmål som krig og fred har skiftet fra diskusjoner dominert av dilemmaet mellom pasifisme på den ene siden og rettferdig krig på den andre siden, til en samtale om hva uttrykket ”rettferdig fred” innebærer.

Noen elementer synes det å være enighet om: For det første at ”rettferdig fred” handler om å arbeide for mer enn å unngå krig. Det handler om å bygge bærekraftige lokalsamfunn og fellesskap der menneskers rettigheter er ivaretatt. For det andre at ”rettferdig fred” ikke primært er en tilstand man en gang når, men at det mer er tenkt som en rettesnor for kirkenes praksis.

Arbeid for fred og rettferdighet - enten dette kommer til uttrykk gjennom diakonale handlinger eller politisk virksomhet - er blant troens virkninger. Dette engasjementet har røtter tilbake til Det gamle testamentets profeter, og ikke minst til Jesus. Det Jesus gjorde for å møte menneskers ulike behov, enten det gjaldt mat eller sykdom, var ikke

bare midler for å tilby dem frelse i en slags personlig, åndelig betydning, men det var en integrert del av hans frelsende og helhetlige virksomhet. Helt i tråd med dette grunnsynet, handler det å være etterfølgere av Jesus i dag, også om å være ansvarlige samfunnsborgere, som tar på alvor oppdraget med å gjøre livet best mulig for mennesker i Guds verden. Derfor springer engasjementet for ”rettferdig fred” rett ut fra kjernen i kirkens budskap og oppdrag.

Dette bibelstudieopplegget er ment som et bidrag til å skape samtaler om hva ”rettferdig fred” innebærer, og det anbefales til studium i menigheter og kristne organisasjoner. Det å lese Bibelen med dette utgangspunktet, kan gi fruktbare samtaler og vise hvor relevante bibelske tekster kan være i møte med vår virkelighet.

Knut Refsdal

Generalsekretær, Norges Kristne Råd

Å lese Bibelen med utgangspunkt i våre liv:

Kontekstuell bibellesning som metode

Utgangspunktet: kontekst

Teologisk kunnskap kan være viktig for å studere Bibelen, men vi tror også at våre hverdagserfaringer er helt sentrale for å oppfatte hva som er budskapet i de bibelske tekstene. Hovedprinsippet i kontekstuell bibellesning er å aktivt knytte Bibel og hverdag sammen, med en overbevisning om at det er en sammenheng mellom det Bibelen forteller om, og det folk erfarer i dag.

Kristne i Latin-Amerika og Sør-Afrika har vist oss hvor viktig vanlige folks erfaringer er når det gjelder å lese Bibelen, i frigjøringsteologiens grasrotbevegelser. Samtidig kjenner vi igjen de samme prinsippene i lavkirkelige tradisjoner i Norge: hvert menneske kan selv motta og forstå Guds ord i sitt liv. Disse tradisjonene danner bakteppet for dette heftet.

Metoden du får presentert her er hentet fra et senter i Sør-Afrika, som heter "The Institute for the Study of the Bible" (ISB). Der arrangerer de bibelgrupper for blant annet mennesker som lever med HIV og AIDS, og leser bibeltekster ut i fra HIV-positives erfaringer. Erfaringen deres er at bibeltekstene gir mer og ny mening gjennom en slik lesning.

Vi tror at deres metode kan hjelpe oss til å gjøre bibeltekstene relevante i forhold til utfordringer i våre liv og vår hverdag. Denne metoden ikke er den eneste riktige, men den kan være et viktig supplement til andre måter å lese Bibelen på. Den gir en genuin mulighet til å skape nærhet til bibeltekstene.

Å lede en kontekstuell bibellesning

Du som skal lede bibelstudiet er mer en tilrettelegger enn en lærer i kontekstuell bibellesning. Deltagerne skal ikke bli fortalt hva en tekst betyr. De skal utforske hva teksten betyr for dem ut ifra deres egen virkelighet.

Ofte er det noen som er vant til å si sin mening, mens andre ikke har tro på at deres tolkninger og assosiasjoner er betydningsfulle. Det er viktig at du påpeker at alle deltageres erfaringer er relevante for å forstå teksten. Samtidig skal vi bruke den kunnskapen vi har om bibeltekstene. Dersom en deltager for eksempel vet hva det vil si å være samaritaner på Jesu tid kan det åpne for at de andre forstår mer av bibelteksten.

Kontekstuell bibellesning er ikke en metode dere skal følge slavisk. Egentlig er det mer snakk om en holdning til det å lese Bibelen. Etter hvert som dere blir kjente og trygge med denne formen for bibellesning kan dere frigjøre dere fra våre spørsmål og oppsett.

De fire grunnholdningene

Kontekstuell bibellesning kan formuleres som fire grunnholdninger:

1. Les teksten ut ifra deres egen virkelighet og utfordringer
2. Les teksten sammen med hverandre i fellesskap
3. Les teksten grundig og detaljert
4. Les teksten med tanke på å skape forandring i hverdagen

1. Les teksten ut ifra deres egen virkelighet og utfordringer

Hvert bibelstudium starter med ett eller to spørsmål om våre liv og erfaringer. Bevisst eller ubevisst leser vi alle Bibelen med egne ”briller”. De innledende spørsmålene er en hjelp til å konkretisere tanker om vår kontekst før vi møter teksten.

2. Les teksten sammen

Etter at dere har snakket om noen erfaringer i forhold til et tema, leser dere bibelteksten. Det er et poeng at dere leser den høyt sammen. Det er deres felles lesning som kan bidra til at dere sammen forstår teksten. Alle tekstene i Bibelen kan leses kontekstuell.

Vi anbefaler at alle har hver sin Bibel når dere skal lese. Teksten kan leses på forskjellige måter: som en bibelstafett der man gir ordet videre til den som sitter ved siden av, som et rollespill med forskjellige stemmer, som en dialog der én leser hele teksten og en annen forteller den fritt tilbake slik han/hun oppfattet den, eller lignende.

Vi har foreslått forskjellige metoder i oppleggene. Disse er forslag og bør tilpasses til gruppestørrelse og deltagere. Det viktige er at det leses sammen, og at det gis god tid til å komme «på innsiden» av teksten.

3. Les teksten grundig og detaljert

Etter å ha lest teksten sammen kan du stille generelle spørsmål som får dere til å gå inn i teksten. I større grupper kan det være fint å notere stikkord fra svarene på flippover eller på en annen måte som gjør dem synlige for alle. Alt som nevnes skal høres og tas alvorlig.

- Grunnspørsmålene i en grundig lesning av en bibeltekst er:
- HVA handler denne teksten om? Hvilke tema tar teksten opp? Hvilke gudsbilder finner vi i teksten?
- HVEM møter vi i fortellingen? Hva får vi vite om den enkelte? Om forholdet mellom dem? Kan vi forestille oss hvordan personene i teksten ser på livet og på Gud?

Bruk tid på spørsmålene og la det som nevnes av noen gjerne vekke nye oppdagelser i andre. La gjerne en person utdype det hun eller han har sagt. Ikke si at noe er feil. Hver av oss ser med de brillene livet og våre erfaringer har gitt oss. Dersom du som leder ønsker å bidra med din egen forståelse, kan du selvsagt gjøre det, men vær sensitiv på hvordan dine synspunkter presenteres slik at du ikke presenterer dem som en slags fasit.

- Etter å ha arbeidet grundig med bibelteksten, er det viktig at dere vender tilbake til eget liv og egen virkelighet.
- Hvem er det hos oss som har lignende erfaringer som personene i teksten?
- Hvordan møter vi hverandre i slike situasjoner? Hvordan burde vi møte hverandre?

Mens dere snakker om forholdene i dag, kan dere få behov for å gå tilbake til teksten igjen og se hva den sier. Slik kan det bli en dialog mellom teksten og vår egen virkelighet. Dere kan bli klar over noe i deres egen erfaring som plutselig får dere til å se noe nytt i teksten og noe nytt i dere selv.

4. Les teksten med tanke på å skape forandring

- Bibellesningen er ikke avsluttet før dere har sett på om det er noe dere kan gjøre som bringer håpsdimensjonen i teksten inn i vår egen tid.
- Hva er det som bringer håp og lys i teksten, og hvordan bringer teksten håp og lys i våre liv?
- Hva kan vi gjøre for å fremme fred og hindre urettferdighet i dag?
- Hvordan kan vi gjøre livet bedre for dem som opplever urettferdighet, konflikt og vold?

I disse avsnittene i bibelstudiene har vi inkludert håpshistorier som kan relateres til temaet dere har snakket om. På slutten av hvert bibelstudium finner dere også lenker til ressurser som på forskjellige måter belyser og går i dybden på tematikken.

Bibelstudiene i dette heftet følger de fire grunnholdningene, med variasjoner. Bruk og varier oppleggene slik det passer for deres gruppe.

Gruppestørrelse:

Kontekstuell bibellesing kan gjøres i små og store grupper. I store grupper kan man få flere innfallsvinkler og innspill, samtidig som det tar lengre tid å dele tanker og erfaringer.

En god gruppestørrelse for at alle skal få komme til orde er 4-7 personer. Del gjerne inn i mindre grupper som diskuterer spørsmålene seg i mellom hvis dere er flere. Én i gruppa får ansvar for å notere og dele i plenum hva gruppa har snakket om. La gruppene dele i plenum etter hver spørsmålsrunde – ideer fra én gruppe kan fanges opp og inspirere en annen gruppe.

I mindre grupper er det lettere å følge hele bibelstudiet som samlet gruppe. Av og til kan det være fint å la deltakerne diskutere noen av spørsmålene to og to i noen minutter før de bringer svarene inn i hele gruppa.

Hjelpemidler:

For deg som skal lede er det lurt å ha gått gjennom bibelstudiet på forhånd for å vite hva du trenger. Noen steder er det tekster eller bilder som skal kopieres eller vises på storskjerm. Husk også at alle i gruppa skal ha hver sin Bibel.

Hvis du som tilrettelegger vil notere innspillene og tankene som kommer til hvert spørsmål, så bør dette forberedes – det kan være på en flippover, på storskjerm, eller på et ark midt på bordet.

På slutten av hvert bibelstudium er det foreslått noen elementer til andakt. Sangene er hentet fra forskjellige bøker, som Syng Håp og Norsk salmebok. Sjekk om dere har sangbøker, kopier opp, eller finn andre sanger dere kan. Noen av bønnene er også laget slik at alle bør ha kopier foran seg. Om dere vil, kan det også være fint å tenne lys under forbønnen.

Tid:

Bibelstudiene i dette heftet er tenkt å ta cirka 1½ time. Det vil variere mellom grupper hvor mye tid dere bruker på hvert spørsmål. Styr framdriften etter responsen, og bruk mer tid hvis det er steder hvor dere kjenner at dere trenger å gå dypere inn i et spørsmål. Hopp over andre spørsmål hvis det ikke lar seg gjøre å ta med alle, eller hvis dere allerede har snakket om det det spørres om.

Husk: Alltid avslutt med å lese teksten med tanke på å skape forandring og gjenkjenne håpsperspektivene i teksten. Kjenn på energien i gruppa, og pass på at dere kommer til avslutningen i tide til at det fortsatt er overskudd og dynamikk i samtalen.

Vanskelighetsgrad:

I innledningene til hvert bibelstudium sier vi litt om teksten og opplegget. Der har vi også antydning av vanskelighetsgrad på en skala fra 1 (lett) til 5 (vanskelig). Dette er ment å gi en vurdering av hvor vanskelig tilgjengelig vi tror bibelstudiet kan være, med tanke på om teksten er kjent, hvor tydelig teksten er, hvor kompliserte temaene er som tas opp, og hvor krevende det kan være å relatere temaene til vår hverdag.

Ingen av bibelstudiene har fått vanskelighetsgrad 1, fordi vi vet at det å lese Bibelen sammen alltid krever noe innsats. Uansett er bunnlinjen: alle kan delta og bidra i et kontekstuellt bibelstudium.

1 Jesus - en pasifist?

Til deg som skal lede bibelstudiet:

Dette er et bibelstudium om pasifisme og om rettferdig fred, med utgangspunkt i en tekst fra Jesu liv. Både «pasifisme» og «rettferdig fred» kan fort oppleves som høytsevende, abstrakte diskusjonstema. Bruk teksten, historiene og erfaringer fra deltagere til å holde det «på jorda».

Vi tar opp temaet pasifisme allerede i første spørsmål. Vurder hvor lang tid dere vil bruke på denne første biten. Dere kommer tilbake til temaet senere. Mot slutten av bibelstudiet er det en faktaboks om pasifisme. Bruk denne på det tidspunktet hvor du tenker at dere trenger den.

Teksten fra Matteus er en del av påskefortellingen. Hendelsen som er beskrevet skjer når Jesus og disiplene går ut i Getsemanehagen etter å ha spist sammen for siste gang. Det er skjærtorsdag kveld.

Vanskelighetsgrad: 1 2 3 4 5

Tekst: Matt 26, 47-56

Bibelstudium

I Ta utgangspunkt i deres egen virkelighet og utfordringer

Før dere leser bibelteksten, diskuter i små grupper:

- Hva forbinder du med ordet «pasifisme»?
- På en skala fra 1 til 10, hvor pasifistisk er du?

II Les teksten sammen: Matt 26, 47-56

Alle slår opp i hver sin Bibel. Les høyt, for eksempel en setning hver.

Sett dere sammen to og to. Gjengi teksten for hverandre, slik dere husker den.

En starter med å fortelle, den andre fyller inn eller overtar når han/hun vil.

III Les teksten grundig og detaljert

Diskuter spørsmålene i grupper på 4-7 deltakere.

Noter gjerne ned tanker, forslag og innspill.

- Hva handler denne teksten om?
- Hvem møter vi i denne teksten?
Hva er forholdet mellom dem?
- Hvilke følelser fornemmer dere «mellom linjene» i denne historien?
Hva tror dere Judas tenker når Jesus kaller ham venn?
Hvordan tror dere den som vil forsvare Jesus reagerer når han får beskjed om å legge bort sverdet?
- Slik dere leser teksten: Er Jesus pasifist?

1

2

3

4

5

6

7

9

Vend tilbake til eget liv og egen virkelighet:

- I våre liv: hvor skjer vold? Ser vi måter voldelige situasjoner kan løses med ikke-voldelige midler?
- Hvordan tror du at du ville ha reagert hvis en av dine beste venner ble angrepet? Hvordan mener dere det er riktig å reagere?
- Er det forskjell på å forberede seg på å bruke vold, og å ty til vold i desperasjon?
- Hva kan Jesus ha ment med at vi skal vende det andre kinnet til (Matt. 5, 39)? Går det an å gjennomføre dette i praksis? Hvordan?
- Kirkenes Verdensråd inviterte i 2011 til en stor fredskonferanse på Jamaica. I fellesuttalelsen fra konferansen sies det blant annet: **We are unified in our aspiration that war should become illegal – Vi står sammen i håpet om at krig gjøres ulovlig.** Hva tenker dere om en slik målsetting?

Fakta:

I den kristne kirken har det vært, og er fortsatt, uenighet om hvorvidt kristne i noen sammenhenger kan bruke vold, eller om en som kristen aldri bør bruke vold. De første kristne ville ikke gjøre tjeneste som soldater, men senere utviklet kirkefaderen Augustin en kristen teologi som begrunnet det som er kalt «rettferdig krig».

Pasifisme betyr å ta avstand fra voldsbruk og krig på prinsipielt grunnlag. Det er nyanser innenfor pasifismen: Noen er motstandere av voldsbruk uansett omstendigheter, andre vil si at de fortrekker fredelige midler men vil ikke utelukke voldsbruk i ekstreme tilfeller. En del pasifister skiller også mellom institusjonalisert vold og annen vold, det vil si at de er imot krigføring, men godtar voldsbruk i individuelt og spontant selvforsvar eller forsvar av andre.

- Kan krig forsvares, i gitte situasjoner? Hvilke?
- Hva kan «rettferdig fred» være?

IV Les teksten med tanke på å skape forandring og håp

Les historien under fra Liberia:

Historie:

Pray the Devil Back to Hell

Liberia i Vest Afrika har gjennom flere tiår vært et land rammet av borgerkrig og av autoritært styresett preget av brutal vold. Charles Taylor overtok som president i et militærkupp i 1989 og situasjonen var svært ustabil og til dels preget av svært blodige oppgjør og krigshandlinger fram til år 2003. Krigen og volden i landet rammet kvinner svært hardt, også i form av voldtekter og overgrep.

Etter år med vold startet en bemerkelsesverdig fredsbevegelse i Liberia, ledet an av blant andre Leymah Gbowee. Tusenvis av modige kvinner, både kristne og muslimer, - mødre, tanter, bestemødre, og døtre samlet seg for å be om fred, og startet en stille protest utenfor Presidentpalasset.

Deres våpen var hvite t-skjorter, mot og overbevisning. Deres krav var en løsning på borgerkrigen. De ba sammen.

- La oss be, erklærte Leymah Gbowee,
- Let us pray, pray the devil back to hell!

På et tidspunkt under fredsforhandlingene, som da foregikk i Ghana, var frustrasjonen blant kvinnene svært stor. De hadde møtt opp for å legge press på partene, men det var tydelig at krigsherrene som forhandlet ikke hadde noe hastverk med å

komme frem til en konklusjon. Forhandlingene fant sted på et flott hotell, og krigsherrene kunne endelig slippe av i behagelige omgivelser i stedet for å krige i jungelen. Hvorfor ikke utnytte luksusen til det fulle? Etter flere uker uten fremdrift, ledet Gbowee en stor gruppe kvinner inn i korridorene utenfor forhandlingslokalene, hvor de ble stående arm i arm foran dørene. De annonserte at de ikke kom til å slippe noen ut derfra før en avtale var i havn.

Det ble en fredsavtale, i 2003. I 2011 fikk Leymah Gbowee Nobels fredspris sammen med Ellen Johnson Sirleaf, Liberias president og Afrikas første valgte kvinnelige statsoverhode, og jemenittiske Tawakkul Karman, for «den ikke-voldelige kampen de har kjempet for kvinners rettigheter i fredsbygging i hele verden».

- Vet dere om flere konflikter – lokalt eller globalt – som er løst med ikke-voldelige midler? Har dere en «ikke-volds-helt»?
- De fleste nordmenn kjenner godt til «tungtvannsaksjonen» - sabotasjeoperasjonen som ble utført på Rjukan under andre verdenskrig – som et eksempel på en av suksessene under motstanden mot tyskerne. Ikke mange kjenner til det norske lærere gjorde for å motarbeide nazifiseringen av skolen. Hvorfor lærer vi om de voldelige hendelsene, men ikke om de ikkevoldelige? Hva kan vi gjøre for å endre dette?
- Er visjoner om rettferdig fred relevant i våre liv? Hvordan?

Forbønn

- For de som opplever vold
- For de som kjemper med ikke-voldelige midler
- For kirker og menigheter i land med konflikt

Vår Far

Sang:

Yarabba ssalami (Fredens gud) (Syng Håp nr 74)

Utgangsbønn: "Gi oss, Gud, en visjon om verden"

Gi oss, Gud, en visjon om vår verden slik som din kjærlighet vil omskape den;
en verden hvor de svake blir beskyttet, ikke utnyttet,
en verden hvor ingen er sultne eller fattige,
en verden hvor goder og ressurser blir delt, så alle kan nyte godt av dem,
en verden hvor nasjoner, folkeslag og kulturer lever i toleranse og gjensidig respekt,
en verden hvor fred bygger på rettferd, og hvor rettferden styres av kjærlighet.
Gi oss mot og inspirasjon til å bygge denne verden,
gjennom Jesus Kristus, vår Gud.
Amen.

© Living Spirituality Network, UK. O: Estrid Hessllund 2006

Ecumenical Call to Just Peace

Et ressursdokument fra Kirkenes Verdensråd om rettferdig fred.

http://www.overcomingviolence.org/fileadmin/dov/files/iepc/resources/ECJustPeace_English.pdf

Message of the International Ecumenical Peace Convocation

Felles budskap fra Kirkenes Verdensråds fredskonferanse, mai 2011

<http://www.overcomingviolence.org/en/resources-dov/wcc-resources/documents/presentations-speeches-messages/iepc-message.html>

Fredslaget: Global Fredsskole kursperm 1 og 3

Kursopplegg særlig beregnet på folkehøgskolelærere og –elever, men kan også tilpasses andre.

Kursperm 1: Om konflikthåndtering og fredsbygging

<http://fredslaget.no/images/stories/docs/Publikasjoner/>

[Kursperm_2_Mangfold_identitet_og_globalt_medborgerskap.pdf](#)

Kursperm 3: Fokus på ikkevold og nedrustning.

<http://fredslaget.no/images/stories/docs/Publikasjoner/>

[Kursperm%203_Ikkevold%20og%20nedrustning.pdf](#)

Norske læreres motstandskamp under krigen

Høgskulen i Volda:

<http://fuv.hivolda.no/prosjekt/taksean/ramme.htm>

Universitetet i Bergen:

<http://dokkeveien.uib.no/digitalskolen/motstand/lererne.htm>

Wikipedia:

http://no.wikipedia.org/wiki/L%C3%A6reraksjonen_i_1942

Norske prester og biskopers motstandskamp under krigen

Universitetet i Bergen:

<http://dokkeveien.uib.no/digitalskolen/motstand/kirken.htm>

Bøker:

Walter Wink 2003:

Jesus and Nonviolence – A Third Way.

Kort (ca. 100 sider) og lettfattelig bok om hvordan Jesus kan forstås i et ikkevoldelig perspektiv. Inneholder blant annet tolkninger om å vende det andre kinnnet til.

Peter Ackerman og Jack Duvall 2000:

A Force More Powerful. A Century of Nonviolent Conflict.

Omfattende gjennomgang av ikkevoldelig motstand gjennom det 20. århundre. Hvert kapittel er et eksempel på ikkevoldelig motstand som har funnet sted i forskjellige land.

2

Vendepunkt: fra trussel til fest

Til deg som skal lede bibelstudiet:

Det kan være en ukjent tekst for mange. Ta dere tid til å bli kjent med den: les den to ganger, og bruk god tid på de første spørsmålene om hva og hvem teksten er om.

I bibelstudiet finner dere en faktaboks om Kongebøkene og sammenhengen de er skrevet i. Dette er først og fremst bakgrunnsinformasjon til deg som skal lede. Bruk det inn i samtalen hvis du ser at det trengs.

Vanskelighetsgrad: 1 2 3 **4** 5

Tekst: 2 Kong 6, 8-23

Bibelstudium:

Ta utgangspunkt i deres egen virkelighet og utfordringer

Før dere leser bibelteksten, snakk sammen to og to:

- Hva tenker du når du hører ordet «festmåltid»? Hva slags stemning er det? Hvem er gjestene?

Les teksten sammen: 2 Kongebok 6, 8-23

Les teksten høyt sammen i gruppa, én leser og de andre lytter.

Les så teksten en gang til, alle med hver sin Bibel. Fordel rollene:

- Forteller
- Arameerkongen
- Elisja (guds mannen)
- Kongen av Israel
- Andre roller

Les teksten grundig og detaljert

Diskuter spørsmålene i grupper på 4-7 deltakere. Noter ned tanker, forslag og innspill.

- Hva handler denne historien om?
Hvilke tema tas opp i teksten?
- Hvem er de sentrale personene?
Hva vet vi om dem?
Hvilke roller spiller de i denne historien?
- Hva oppfatter dere som vendepunktet i historien?

1

2

3

4

5

6

7

Fakta:

Historien om Elisja stammer fra en tid hvor Israel var et lite kongedømme omgitt av flere andre kongedømmer og store imperier. Sett utenfra var Israel lite og forholdsvis ubetydelig, og konstant truet. Vi leser andre steder i Kongebøkene om hungersnød, tørke osv. Press på ressurser var antagelig en viktig kilde til vold og konflikt.

Kongebøkene tilhører det vi kaller det deuteronomistiske historieverk (deuteronomium = «den andre loven»). I dette inngår 5.Mosebok, Josva, Dommernes bok, 1.-2.Samuelsbok, og 1.-2. Kongebok. Antagelig har den nåværende formen på tekstene blitt til under og etter eksilet i Babylon (fra 586 f.Kr.), mye senere enn hendelsene de beskriver.

Tekstene gir et innblikk i «nasjonalbiblioteket» til et folk. De tolker historien og tradisjonen ut fra folkets relasjon med Gud. Her legges det vekt på utvelgelse, pakt, lov, og ofte en eksklusiv, sjalu og nidkjær Gud. Vi kan si at det foregår en ensretting av den israelske tradisjonen hvor man utformer og definerer sine helter og skurker.

Utarbeidet i samtale med Anders Martinsen, stipendiat ved Teologisk Fakultet og medforfatter av «Tekster til forandring».

Vend tilbake til eget liv og egen virkelighet:

- Hvem eller hva oppfatter vi som truende, og hvorfor?
- Hvem bygger vi opp som helter? Hvem definerer vi som skurker?
- Arameerne måtte først bli blinde, før de kunne se situasjonen med nye øyne. Er det ting vi trenger å «bli blinde for», før vi kan se nye løsninger?

IV

Les teksten med tanke på å skape forandring

- Elisja snur en situasjon med trusler om krig og vold til et festmåltid. Han lager et vendepunkt. Er det situasjoner i våre nærmiljø hvor et vendepunkt bort fra vold trengs? Kan jeg/vi være med og skape vendepunkt? Hvor/hvordan?
- Hva i teksten gir håp? Er det et håp som også gjelder for vår verden?

Les historien under fra Sør-Afrika:

Historie:

I 1994 ble Nelson Mandela valgt til Sør-Afrikas første svarte president, og det brutale apartheidregimet falt. Imidlertid hadde en gruppe hvite sør-afrikanere, i protest, etablert Orania, en by kun for hvite.

I 1995 inviterte Nelson Mandela seg på besøk til Orania, hjem til Betsie Verwoerd. Hun var enke etter Hendrik Verwoerd som fra 1958 til 1966 hadde vært statsminister i Sør-Afrika og en av hovedarkitektene bak apartheid-politikken.

Dette stoppet ikke Mandela: Han troppet opp på en kopp te og en prat med fru Verwoerd, i forsoningens tegn.

- Kjenner dere liknende historier om mennesker – kjente eller ukjente – som krysser fiendelinjer?

Forbønn

- For at vi kan være med og skape gode vendepunkt der vi er
- For at vi kjenner igjen og tar imot invitasjoner til «festmåltider»
- For enkeltpersoner, organisasjoner og kirker som arbeider mot vold og for å bygge fred

Vår Far

Sang:

Thuma mina (Salmer 97 nr 174)

Velsignelse

Leder:

Forsoningens Gud være med dere,
så dere lever i fred med hverandre slik som Jesus Kristus har sagt.
Raushetens Gud stille deres sult og tørst etter rettferdighet,
så dere i kraft av Den hellige ånd holder motet oppe.
Nådens Gud velsigne dere nå og til evig tid.

Alle: Amen

T: Det lutherske verdensforbund, 2010, O: Estrid Hessellund

Lær mer:

Kairos Sør-Afrika

Kairos-dokumentet fra Sør-Afrika, «Sannhetens øyeblikk», fra 1985, var en kristen, bibelsk og teologisk kommentar til den politiske krisen i Sør-Afrika på den tiden under apartheid-regimet.

Kairos-dokumentet ble det sterkeste oppgjøret med apartheid-systemet som ble forfattet innen Sør-Afrika. Det er en utfordring til alle kristne om å ta et aktivt oppgjør med raseskillesystemet, og det dreier seg om hvordan man kan leve som kristen og som kirke i et land som på alle måter preges av apartheid.

Det bibelske begrepet for «sannhetens øyeblikk» er «kairos». Det brukes i Det nye testamentet for å betegne det avgjørende øyeblikk, den tid Gud gir, hvor det er mulighet for nåde, fremtid og håp – eller for dom.

Forfatterne av Kairos-dokumentet våget å betegne den aktuelle situasjon i Sør-Afrika slik som de gammeltestamentlige profetene fremførte sine profetier: Nå er dommens tid. Dommen over all urett og undertrykkelse. Men det er også nådens tid, hvis vi vender om og gjør rett og utøver rettferdighet. Det krever at vi velger side og retning for arbeidet fremover.

Kairos-dokumentet ble undertegnet av 151 kirkefolk, herav en norsk prest, Per Anders Nordengen, som på den tid arbeidet som prest i Sør-Afrika.

http://www.kui.no/doc//Nyheter/Kairos_hele.pdf

1

2

3

4

5

6

7

Kairos Palestina: Et sannhetens øyeblikk

11. desember 2009 ble det som er blitt kalt det palestinske Kairos-dokumentet offentliggjort i Betlehem. Det er skrevet av en gruppe teologer, ledere og engasjerte menighetsmedlemmer fra de fleste kirkene i området.

Dokumentet er et rop om hvordan de opplever livet under okkupasjon, og det er et vitnesbyrd om deres tro, håp og vilje til å skape fredelig sameksistens med alle mennesker som lever i området. De utfordrer også det internasjonale samfunnet og særlig kirkene i verden til å vise i ord og handling at de står mot urettferdighet og at de vil arbeide for en rettferdig fred i regionen.

http://www.norgeskristnerad.no/doc//Kairos_Palestina.pdf

Fredslagets Kursperm 4: Hva kan jeg gjøre for fred?

http://fredslaget.no/images/stories/docs/Publikasjoner/Kursperm_4_hvakanjeg.pdf

3

Arbeid og rettferdighet?

Til deg som skal lede bibelstudiet:

Underveis i dette bibelstudiet har vi satt inn faktabokser med hjelp til å forstå konteksten som denne lignelsen fortelles inn i. Ta dem gjerne opp på storskjerm eller del dem ut før de leses høyt.

Historien fra Brasil kan leses høyt eller deles ut og leses i mindre grupper.

Vanskelighetsgrad: 1 2 **3** 4 5

Tekst: Matt 20, 1-16

Bibelstudium

I Ta utgangspunkt i deres egen virkelighet og utfordringer

Før dere leser bibelteksten, tenk hver for dere:

- Hva tenker dere er anstendig lønn for én times arbeid?
Skriv det ned på en lapp – og sammenlign i gruppa.

II Les teksten sammen: Matt 20, 1-16

*Alle slår opp i hver sin Bibel, slik at alle er delaktige i å lese teksten.
Les en setning eller ett vers hver.*

III Les teksten grundig og detaljert

Fakta:

Arbeidsforhold på Jesu tid:

- Timene ble talt fra soloppgang, noe som betyr at jordeieren gikk ut klokka 9, 12, 15 og 17, etter vår klokke.
- Mange av arbeiderne i jordbruket i romersk Palestina var sesongarbeidere. Dette gjenkjenner vi blant annet i Jesu ord i Matt 9,37: «Høsten er stor, men arbeiderne få.»
- En denar er det en arbeider trenger hver dag som eksistensminimum.

Fra boken «Tekster til forandring» (Anders Martinsen, Jan Christian Nielsen, Stine Kiil Saga), Verbum Forlag 2010.

Se på teksten sammen:

- Hva handler denne teksten om?

1

2

3

4

5

6

7

Fakta:

- Oppbygningen av en vingård tok fem år før første avling kunne høstes. Dermed ble jorden som kunne blitt brukt til matjord til alminnelige bønder, i stedet stående uten avling i flere år. Kun de rikeste hadde råd til denne typen luksusjordbruk.
- Da romerne overtok Palestina, okkuperte både de og den jødiske overklassen vanlige bønders jord. Dette tvang flere ut i arbeid på andres jord. Ved romernes styre ble i tillegg skattene doblet, ved at folket nå måtte betale skatt både til tempelsystemet og til romerne. At skatten skulle betales i mynter, tvang småbøndene til enten å selge varene sine på markedet eller gå i lønnsarbeid for andre.
- De som arbeidet på andres jord, var ofte arveløse sønner eller bønder som hadde mistet jorden sin gjennom gjeld til den rike eliten. Tap av jord kunne også innebære tap av familie og nettverk.

Diskuter i grupper på 4-7 deltakere. Noter gjerne ned tanker, forslag og innspill:

- Hva får vi vite om ansettelses- og arbeidsforhold i teksten?
- Hva sier teksten om forholdet mellom arbeiderne?
- Hvem har makt i denne teksten? Hvilke muligheter for utnyttelse av arbeiderne i jordbruket kommer fram?
- Dette er en lignelse Jesus fortalte. Hvordan tror dere den ble oppfattet blant dagarbeiderne som var blant Jesu tilhørere?
- Kanskje hørte også noen vingårdseiere lignelsen. Hva tror dere de oppfattet som poenget med lignelsen?

Les den fortsettende teksten:

Matt 20, 20-26: Ikke herske, men tjene

Se på de to tekstene sammen:

- Hvordan skiller jordeieren (Gud) i den første teksten seg fra andre «herrer» i den andre teksten?
- Lignelsen om arbeiderne i vingården er en lignelse om himmelriket – en fortelling om Guds rettferdighet. Den andre teksten sier at det tenkes annerledes om rettferdighet i Guds rike enn slik vi normalt tenker. Hva kan Guds rettferdighet bety?

Vend tilbake til eget liv og egen virkelighet:

- Hva ville du ha følt, hvis du var den personen som kom og arbeidet fra morgenen av? Eller den personen som fikk arbeid sist på dagen?
- Bli mennesker utnyttet i det økonomiske system som vi er del av? Hvis ja, hvordan?
- Har du selv opplevd eller vært vitne til økonomisk utnyttelse? Hvis ja, mener du det skjedde på grunn av det økonomiske systemet, eller er det enkeltpersoner som må ta ansvar for at det skjedde?

Les teksten med tanke på å skape forandring og håp

- På hvilke måter er Guds rettferdighet annerledes enn menneskers rettferdighet? Kan «menneskers rettferdighet» lære noe av «Guds rettferdighet»?
- Les historien fra Brasil «En landløs blir risbonde». Hva tenker dere om rettferdig fordeling av jord? Hva er forskjellen på å eie jord og å dyrke jord? Betyr det noe for å leve et verdig liv?

Historie fra Brasil: En landløs blir risbonde

”Det var så deilig ute på landet...” Slik begynner H.C. Andersen sin fortelling om ”Den stygge andungen”. Om andungen som var så stygg og ble mobbet, men likevel til slutt ble til en fin hvit svane.

Da vi møtte risbonden Zanke og hans sønn Olli fra organisasjonen MST (Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra) – de jordløses bevegelse – var det i en idyllisk landleg setting, mange kilometer fra storbyen Porto Alegre. Solen skinte, fuglene kvitret og rismarkene lå fruktbare så langt øyet rakte. Men bak idyllen fornemmet vi en andunge-fortelling. Leonindo Zanke var en fattig småbonde i det sørlige Brasil som klarte å ernære sin familie, kone og tre barn, så lenge barna var små. Han var med i menighetsrådet i den lokale lutherske kirken, og fikk der øynene opp for de sosiale folkelige bevegelser gjennom seminarer, folkeopplysningskurs og gjennom arbeid med kirkens årstema ”Guds jord – en jord for alle”. Og han var aktiv i dannelsen av de jordløses bevegelse (MST) lokalt.

Men fattigdommen hadde slått rot, bøndene fikk ikke mer kreditt, og da barna skulle på skole, gikk det ikke lenger. Familien ble tvunget til å bryte opp og søke tilflukt i en intern flyktningeleir sammen med 2000 andre familier, der de bodde i telt i 2 år. Eldstesønnen Olli startet på teologistudiet på kirkens teologiske seminar, men etter 4 måneder måtte han gi opp på grunn av mangel på finansiell støtte.

Han besluttet da å vende tilbake til familien og hjelpe faren i kampen om få tildelt et stykke jord. Dette lyktes for dem gjennom MST etter noen år. De bor og lever nå i et jordbrukskollektiv med tilsammen 14 familier. Hver familie har fått tildelt 1 hektar i ”agro-landsbyen”, og i tillegg har hver familie 15 hektar jord der de i fellesskap dyrker ris, holder kveg, driver biavl og litt fiske. Mennene bor i ukens løp i en hytte på rismarkene – her hvor vi besøker dem – men går hjem til agrolandsbyen 13 km borte i helgene.

v/Estrid Hesselund, Den norske kirkes nordlør informasjon

”Jeg har aldri jobbet med ris før i mitt liv,” forteller Zanke. ”Det måtte læres fra grunnen av. Og det har vi lært gjennom MST: å lære av hverandre, å delta på kurs og videreutdanning og å organisere oss. Felleskapet holder oss i gang og holder oss oppe. Vi er egentlig ”siste ledd i kjeden” før fattigdommen i slummen, men vi er her i naturen og ikke i slummen. Og vi har hverandre! – Og så har vi noen gode hjelpere: gjessene!”

Zanke smiler lunt og fører oss hen til en innhegning med ca 30 gjess. ”Nå skal de på jobb!” Han lukker dem ut – og hele flokken styrter av gårde på jobb – for å spise ugress i rismarkene! Risen lar de stå – en fin økologisk dyrket ris, som senere skal selges på markedet.

Det er en stor politisk utfordring, forteller Zanke til slutt, både for bøndene, MST som sivil samfunnsorganisasjon og for andre som støtter dem (blant andre den lutherske kirken) å markedsføre økologisk landbruk som et alternativ til den industrielle matproduksjon. Konkurransen fra de multinasjonale selskaper og godseierne mekaniserte stordrift er beinhard.

Den stygge andungen har altså ennå ikke blitt forvandlet til en fin hvit svane her, – men håpet lever blant Zanke, Olli og deres venner!

Fakta:**MST – Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra**

(De jordløse landarbeideres bevegelse i Brasil)

De jordløses bevegelse i Brasil er en av de største og viktigste sivilsamfunnsorganisasjoner i Latin-Amerika i dag. Kampen for jord til jordløse landarbeidere og fattige i byene har gitt store resultater og et bedre liv for hundretusener i Brasil. Kampen for jord har også satt hele spørsmålet om fordeling av rikdommen, de fattiges situasjon og samfunnsutviklingen på den politiske dagsordenen på en helt annen måte enn tidligere.

Arbeidet til MST har også stor internasjonal betydning. Den kampen MST fører og de resultatene de har oppnådd, er blitt et eksempel for mange bondebevegelser og politiske organisasjoner verden over.

Sang:

Gi oss, Gud, gi oss i dag vårt daglige brød (Syng håp 2, nr. 17)

Bønn

L: Gud, du baker brød så vi kan leve.

A: Gi oss brød – daglig.

L: Vi ber for alle som verken har nok å spise eller har rent vann å drikke.

A: Gi dem ris – daglig.

L: Vi ber for alle som er ofre for krig og vold.

A: Gi dem mais – daglig.

L: Vi ber for alle som opplever i slaveri på grunn av menneskehandel.

A: Gi dem håp – daglig.

L: Vi ber for bønder som får avlingene sine ødelagt på grunn av ekstrem tørke eller oversvømmelser.

A: Gi dem klokskap og visdom – daglig.

L: Gud, du baker brød så vi kan leve.

A: Gi oss brød, nok brød – daglig.

T: Det lutherske verdensforbundet, 2010. O: Estrid Hessellund

Vår Far

Sang:

Noen må våke i verdens natt (Norsk Salmebok, nr 733) eller

Det går gjennom verda ein hinkande dans (Syng håp 2, nr.8)

Lær mer

Agape-dokumentet

Kirkenes Verdensråd (KV) satte i 1998 i gang en prosess for å svare på spørsmålet om kva som er kirkens rolle i den økonomiske globaliseringen. Dokumentet AGAPE (Alternative Globalisation Addressing Peoples and Earth), som ble presentert i forkant av Kirkenes Verdensråds generalforsamling i Porto Alegre i 2006, var et resultat av den prosessen.

Agape-dokumentet tar for seg tema som rettferdig handel, rettferdig finans, livgivende økonomi og alternative levemåter.

<http://www.kirken.no//event=downloadFile&famID=18605>

Kirken og den økonomiske globaliseringen

Rapport fra Komiteen for internasjonale spørsmål (KISP) under Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke. Rapporten tar utgangspunkt i og inspirasjon fra Kirkenes Verdensråd Agape-dokument. KISP gir her sin forståelse av økonomisk globalisering og hvordan dagens urett kan erstattes av en mer rettferdig global politisk orden.

<http://www.kirken.no/?event=downloadFile&famID=18607>

4

Amnon og Tamar:

Om vold, motstand og kvinners mulighet til å si ifra

Til deg som skal lede bibelstudiet:

Dette er en sterk og krevende tekst om overgrep, sårbarhet, maktmisbruk – og protest. Den er både viktig og vanskelig å hente frem. Tenk over hvilken sammenheng den brukes i, og hvilke reaksjoner den kan skape - uttalte eller uttalte. Dette gjelder særlig, men ikke bare, hvis den brukes i grupper med unge mennesker.

Vanskelighetsgrad: 1 2 3 4 **5**

Tekst: 2 Sam 13, 1-22

Bibelstudium

Ta utgangspunkt i deres egen virkelighet og utfordringer

Før dere leser bibelteksten, snakk sammen to og to:

- Hvem har makt i våre samfunn?
- Hvem har makt over meg? Hvem har jeg makt over?

Les teksten sammen: 2 Sam 13, 1-22

Alle slår opp i hver sin Bibel, slik at alle er delaktige i å lese teksten.

Fordel følgende roller: Fortelleren, Jonadab, Amnon, David, Tamar, Absalom

Les teksten grundig og detaljert

- Hva handler historien om?
- Hvem handler historien om?
  - Hva får vi vite om de ulike personene i teksten?
  - Hva er forholdet mellom dem?
  - Hvem har makt i denne historien?
- Hvordan reagerer de ulike personene i teksten etter at Amnon har voldtatt Tamar?
- Hva tenker dere om Tamars reaksjon?

1

2

3

4

5

6

7

Historien fortsetter:

Bibelfortellingen dere har lest handler om en voldtekt som skjedde i kongefamilien i Det gamle testamentet. I teksten ber Absalom Tamar være stille og ikke fortelle om dette. Men senere i kapittelet fortelles det at Absalom får noen til å drepe Amnon, og selv flykter fra David. Etter hvert «holdt kongen [David] opp å bære nag til Absalom» og etter tre år kommer Absalom tilbake til Jerusalem.

- Hva tenker dere om Absaloms reaksjon?
- Hva tenker dere om Davids reaksjon?
- Mener dere det var riktig av Tamar å fortelle om voldtekten?
- Tror dere Tamar ville fått det bedre eller verre dersom hun hadde valgt å holde det som hadde skjedd hemmelig?

Vend tilbake til eget liv og egen virkelighet:

- Tror dere reaksjonene til de ulike familiemedlemmene ville vært annerledes om noe lignende hadde skjedd i ditt lokalsamfunn i dag?
- På hvilke måter kan voldtekt ha noe med forventninger til maskulinitet og femininitet å gjøre? Har samfunnet vårt usunne forventninger til maskulinitet og femininitet?
- Støttesenter mot incest og seksuelle overgrep har et slagord: Ut med det. Incest skal tales i hjel, ikke ties i hjel. Hvordan kan et slikt slagord praktiseres i vår hverdag – der vi arbeider, på skolen, i familien, i vennegjengen, i menigheten?

Fakta:

Omtrent hver femte jente og hver syvende gutt i Norge opplever å bli seksuelt misbrukt før de er 18 år. Det finnes flere steder hvor en kan få hjelp til å bearbeide overgrep og seinvirkninger av dette. Blant dem er:

Støttesenter mot incest og seksuelle overgrep

Støttesenteret mot incest og seksuelle overgrep støtter utsatte og pårørende med å bearbeide overgrep og seinvirkninger av slike. De arbeider etter ”hjelp til selvhjelp” prinsippet.

<http://www.smiso.no>

Landsdekkende telefon for incest- og seksuelt misbrukte og deres pårørende: 800 57 000

Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep

Stiftelsen Kirkens Ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep er et kirkelig tilbud til mennesker som har vært utsatt for overgrep og krenkelser og et kompetansted på traumer og overgrepssproblematikk for kirke og samfunn. Senteret har også utviklet liturgi- og ledertreningsmateriell til bruk i kirkelige sammenhenger

<http://www.kirkens-ressurscenter.no>

Tlf: 23 22 79 30

IV

Les teksten med tanke på å skape forandring og håp

- Les teksten under om voldtekt i krig og resolusjon 1325 fra FN's Sikkerhetsråd:

Fakta:

Voldtekt i krig

I mange kriger brukes voldtekt på en planlagt måte. Dette er krigsforbrytelser i følge de internasjonale reglene som krigførende parter skal forholde seg til (bl.a. Genèvekonvensjonene).

I år 2000 ble FN resolusjon 1325 vedtatt. Tittelen på resolusjonen er Kvinner, fred og sikkerhet. Resolusjonen forplikter medlemslandene til å jobbe for å øke kvinners deltakelse og innflytelse i arbeidet med å forebygge, håndtere og løse konflikter. Resolusjonen skal også bidra til å ivareta kvinners menneskerettigheter under en konfliktsituasjon, deriblant beskytte kvinner og jenter mot kjønnsbasert vold, især voldtekt og andre seksuelle overgrep.

Når fred skal forhandles i væpnede konflikter er det vanligvis svært få kvinner til stede. En viktig del av resolusjonen gjelder å sikre at kvinner skal få delta i fredsforhandlinger.

Resolusjon 1325 kan oppsummeres ved tre P-er:

Prevention (forebygging) – Protection (beskyttelse) – Participation (deltakelse)

- Hvordan kan vold mot kvinner forebygges? 1
- Hva slags beskyttelse trengte Tamar? Hvem gir slik beskyttelse i dag? 2
- Hvilke sammenhenger er det mellom deltakelse og makt? 3

Byggeklosser til andakt:

Sang:

Senzenina (Syng Håp nr 14), eller en annen sang som har i seg et klagerop 4

Trostekst:

L: Alt som skjer, berører Gud.
Våre liv angår Gud.
La oss derfor dele vår tro. 5

A: Jeg tror på en Gud som kommer menneskene i møte.
Jeg tror på en Gud som tåler å se, høre og vite.
Jeg tror på Jesus som ble utsatt for overgrep og svik.
Jeg tror på Jesus som gir oss del i sin seier over ondskapen og døden.
Jeg tror på Den Hellige Ånd som håper for oss når vi ikke håper selv.
Jeg tror på Den Hellige Ånd som frigjør oss til å handle og å hvile. 6

Vi tror at kirken trenger å høre våre stemmer.
Vi tror at kirken vil kjempe mot urett. 7

T: <http://www.kirkens-ressurscenter.no/>

Forbønn

- For mennesker som utsettes for voldtekt og seksuelle overgrep.
- Om mot til å si ifra når en utsettes for vold, og klokskap hos de som hører vanskelige historier om overgrep.

Vår Far

Sang:

Jesus Kristus ventar (Jesus Christ is waiting) (Syng Håp 2, nr 46)

Tamar-kampanjen

The Institute for the Study of the Bible i Pietermaritzburg, Sør-Afrika, har valgt Tamar som et symbol for sin kampanje mot vold mot kvinner. De løfter fram Tamar både som en kvinne som har gjennomlevd overgrep, og, ikke minst, som en kvinne som sa ifra og protesterte mot uretten som ble begått mot henne. Hun er derfor et eksempel på styrke og mot, og kan være en oppmuntring til andre kvinner om å heve stemmen mot overgrep.

Tamar-kampanjen henter fram bibeltekster til grundig og kritisk lesning, slik de også leser Tamar-historien.

Tamar Campaign: Contextual Bible Study Manual on Gender-Based Violence

Part one: <http://ujamaa.ukzn.ac.za/Libraries/manuals/tamar0.sflb.ashx>

Part two: <http://ujamaa.ukzn.ac.za/Libraries/everything/tamar1.sflb.ashx>

Part three: <http://ujamaa.ukzn.ac.za/Libraries/everything/tamar2.sflb.ashx>

Manualen kan også tilsendes fra Kirkelig Fredsplattform.

Kontakt Norges Kristne Råd post@norkr.no

Pray the Devil Back to Hell

Se filmen om kvinner i Liberia som sa tydelig i fra om konflikten de levde under (les mer om historien under Bibelstudiet nr.4). Filmen kan lånes fra KFUK-KFUM Global

<http://www.kmglobal.no/>

Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep

På nettsidene til Kirkens Ressurscenter finnes relevante ressurser, liturgier, kontaktinformasjon m.m.

<http://www.kirkens-ressurscenter.no>

Relevant litteratur:

Elisabeth Torp og Gaute Brækken (red.), 2010: Grenser som skaper.

Hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen. IKO-forlaget.

5

Josef-fortellingen: fra vold til forsoning

Til deg som skal lede bibelstudiet:

I dette bibelstudiet er tekstene fra fortellingen om Josef, i 1. Mosebok. Fortellingen går over 14 kapitler. Vi foreslår å lese starten og slutten fra Bibelen, og så å bruke et bilde, laget av den sør-afrikanske kunstneren Azaria Mbatha, til å følge hele historien. Bildet gir også en interessant tolkning av historien, slik den «sees» av en sør-afrikansk kunstner. Kopier opp og del ut bildet til alle, eller vis det på storskjerm.

Vanskelighetsgrad: 1 2 **3** 4 5

Tekst: 1 Mos 37 – 50

Bibelstudium

I Ta utgangspunkt i deres egen virkelighet og utfordringer

- Hvilke følelser forbinder du med urettferdighet?

II Les teksten sammen

Start med å lese kapittel 37 sammen.

Alle slår opp i hver sin Bibel, slik at alle er delaktige i å lese teksten.

Les for eksempel en setning eller ett vers hver.

1
2
3
4
5
6
7

Gå så gjennom bildesekvensen sammen

© Azaria Mbatha. Gjengitt med tillatelse.

- 1 Josef fremkaller misunnelse hos brødrene sine, bl.a. fordi faren Jakob har favorisert ham ved å gi ham en fin kjortel.
- 2 Josef blir solgt til forbireisende ismaelitter, og kjortelen blir tatt fra ham.
- 3 Brødrene bedrar faren og moren ved å vise dem Josefs kjortel, tilsølet med blod. Det skal se ut som om han er revet ihjel av et dyr.
- 4 Josef blir solgt for annen gang - til Potifar i Egypt som var offiser hos Farao. Josef er uten kjortel - sårbar, maktesløs, en fremmed i landet.
- 5 Potifars kone har gjort tilnærmelser til Josef og er blitt avvist. Hun hevner seg ved å beskyldte Josef for hor og bruker hans kappe som bevis overfor sin mann.
- 6 Josef blir hentet opp av fangehullet og tyder Faraos drømmer.
- 7 Josef blir en innflytelsesrik person som kornminister hos Farao (igjen med kjortel). Brødrene kommer fra hungersnøden i hjemlandet for å få hjelp, men gjenkjenner ikke Josef. Brødrene tvinges til å etterlate Simeon som gissel mens de må reise hjem og hente den yngste broren, Benjamin.
- 8 Jakob vegrer seg, men presses til å sende Benjamin med til Egypt for at de skal kunne få mat.
- 9 Josef tar imot brødrene, forteller hvem han er, forsoner seg med dem og ber dem bringe hans gamle far Jakob til Egypt også. Her gir han dem land og lar dem få bosette seg.

Fortellingen om Josef er her tolket som bildefortelling av en sørafrikaner, det vil si ut fra hans sørafrikanske virkelighet. Han er opptatt av en del spesielle trekk ved fortellingen som angår sørafrikanere, men også oss andre.

- Hva legger dere spesielt merke til med bildene?
- Hvilke tema fra Josef-fortellingen har kunstneren løftet fram?

Mbatha ender sin bildefortelling med familiens gjenforening (kap 46). Men fortellingen fortsetter helt ut til kap 50, der Josef tilgir sine brødre.

Les kapittel 50, 15- 21 sammen.

Alle slår opp i hver sin Bibel, slik at alle er delaktige i å lese teksten. Les en setning eller ett vers hver.

Les teksten grundig og detaljert

Skriv gjerne opp stikkord på flippover.

- Hva handler disse tekstene om?
- Hva slår dere med tekstene? Hva er forskjeller mellom kap.37 og kap.50?
- Hvem møter vi i fortellingen?
  - Hva får vi å vite om Josef, brødrene, faren, andre?
- Se på bildene: Hvordan er forholdet mellom personene?
  - Hva kan bildene fortelle om fellesskap?

Vend tilbake til eget liv og egen virkelighet.

- Kan dere kjenne dere igjen i Josef eller noen av brødrene – eller faren?
- Hvilke assosiasjoner får dere til hendelser eller mennesker i dag?
- Hvordan møter dere andre som er som Josef i dag?

Les teksten med tanke på å skape forandring

- Hva forteller tekstene dere om deres egen vilje til tilgivelse og forsoning?
- Hva formidler tekstene av håp – om forsoning – om rettfærdig fred?

Tore Johnsen, generalsekretær i Samisk Kirkeråd, har beskrevet fire steg i forsonings-prosesser, som han har lært av maori-leder Monte Ohia fra Aotearoa (New Zealand):

- Erkjennelse
- Anger / omvendelse
- Gjenopprettelse
- Forsoning

Tore Johnsen 2007: Jordens barn, solens barn, vindens barn. Kristen tro i et samisk landskap.

- Kan dere kjenne igjen stegene i historien om Josef?
- Kan dere kjenne igjen disse stegene i egne liv?
- Hva trenger å gjenoprettes i vår verden? Hvordan kan vi gjøre livet bedre for dem som opplever maktesløshet eller urettferdighet?

Sang:

Guds kjærleik er som stranda og som graset (Norsk Salmebok, nr.727)

Forbønn

Be for alle som opplever overgrep og blir dårlig behandlet

Be om rettferdighet og forsoning i brutte relasjoner

Be om godt lederskap, både i menigheter, kirker og politiske myndigheter

Vår Far

Utsendelse og velsignelse

God forvaltning av de Guds mangfoldige nåde

«Framfor alt skal dere elske hverandre inderlig, for kjærligheten skjuler en mengde synder. Vær gjestfrie mot hverandre uten å klage.

Tjen hverandre, hver og en med den nådegave han har fått, som gode forvaltere av Guds mangfoldige nåde.» (1 Pet 4,8-10)

L:

Herren gi oss mot til å møte morgendagens utfordringer!

Herren gi oss styrke til å ikke å miste håpet!

Herren gi oss tro til å tjene våre søstre og brødre i Jesu navn!

Herren gi oss visdom til å verdsette hans gaver og forvalte dem rett!

Herren gi oss sinn til å vise vennskap og elske hverandre!

Herren gi oss fred til følge i Kristi helbredende fotspor!

(Velsignelse fra Korea)

Sang:

Herre, du vandrer forsoningens vei (Norsk Salmebok, nr. 728)

Lær mer:

Relevant litteratur:

Tore Johnsen 2007: Jordens barn, solens barn, vindens barn.

Kristen tro i et samisk landskap.

6

Fra våpen til plogskjær

Til deg som skal lede bibelstudiet:

Her kan du velge om dere vil ha et kortere og mindre vanskelig bibelstudium der dere ser på en tekst fra Mika, eller om dere også vil lese en tekst fra Joel som gjør bibellesningen mer kompleks.

Sammen med spørsmålene om Joel-teksten står en faktaboks om profettekster. Bruk den slik du selv synes er best – som bakgrunnsstoff for dine innspill i samtalen, til høytlesning, eller lignende.

Vanskelighetsgrad: 1 **2** 3 4 5

Basisopplegget. Tekst: Mika 4, 1-4

Vanskelighetsgrad: 1 2 3 4 **5**

Utvidet opplegg med tekst: Joel 3, 9-17

Bibelstudium

I Les teksten ut fra deres egen virkelighet og utfordringer

Før dere leser bibelteksten, snakk sammen to og to:

- Hvilke våpen tror dere finnes innenfor en radius på 50 km fra der dere er nå?
- Ville dere følt dere mer eller mindre trygge om det ikke var noen våpen i dette området?

II Les teksten sammen: Mika 4, 1-4

La én deltaker lese teksten høyst først. Gi ordet til en annen, som leser den samme teksten om igjen.

III Les teksten grundig og detaljert

- Hva handler denne teksten om?
- Hvordan beskrives fortiden – hva gjorde folk da?
- Hvordan beskrives framtiden? Hva kjennetegner den?
- Hvilken rolle spiller dommen/retten i denne teksten?

Hvis dere har tid og lyst, kan dere også lese denne teksten fra Joel og se på spørsmålene under. Hvis ikke, gå videre til spørsmålene under "Vend tilbake til eget liv og egen virkelighet"

Les så: Joel 3, 9-17

Les på samme måte: én leser først, en annen leser om igjen.

- Hva handler denne teksten om?
- Hvilken stemning preger teksten?

1
2
3
4
5
6
7

Fakta:

Profetsjangeren, som både Mika og Joel er del av, er kompleks. I Det gamle testamentet finner vi et lite utvalg av et stort materiale i israelsk tradisjon. De profettekstenene som er blitt overlevert er gjerne de som «ga mening» i møte med nye generasjoner, de profetiene som kunne frigjøres fra sin tid og kontekst. Slik får de nærmest et poetisk uttrykk og inngår i en dikttradisjon, mer enn å målbære historiske sannheter.

Herrens dag er et gjennomgangstema i profetlitteraturen. Det betyr den endelige dag hvor Herren skal gripe inn og redde sitt folk. Dette innebar ofte seier over fiendene – slik vi finner det i Joel-teksten. Konteksten er en tradisjon hvor all krig er hellig krig: Gud forstås som del av krigene og medvirkende til seier, eller tap.

Domsord i de profetiske tekstene handler vanligvis om frelse her og nå: dersom folket ville følge Herren og adlyde, ville man bli frelst fra krig, tørke, hungersnød og deportasjoner. Domsordene skal på en måte oppdra folk. De tar ofte opp rettferdighetsspørsmål: De svake skal beskyttes, makthavere stilles til ansvar.

Utarbeidet i samtale med Anders Martinsen, stipendiat ved Teologisk Fakultet og medforfatter av «Tekster til forandring».

Se på de to tekstene sammen:

- Hvilke gudsbilder finner dere i tekstene? Og hvilke visjoner av Herrens dag?
- Hvilke likhetstrekk har tekstene? Og på hvilke måter motsier de hverandre?
- Hvordan skal vi forholde oss til at vi har så forskjellige krigs- og fredstekster i Bibelen?
- Hvilke forståelser av rettferdighet finner dere i tekstene?
- Er de like eller ulike deres egne forståelser av rettferdighet?

I resten av bibelstudiet følger vi Mika-teksten videre.

Vend tilbake til eget liv og egen virkelighet:

- Hva tror dere er de vanligste våpnene i verden i dag? Slik dere ser det, gjør disse våpnene verden mer trygg eller mer utrygg?
- I Mikas bilde skulle sverdene smis om til plogskjær. Hva kan være et tilsvarende uttrykk i dag? Hva kan våpen gjøres om til i dagens verden?

Les teksten med tanke på å skape forandring

- Norge er verdens ellefte største våpeneksportør. Regna ut fra folketall er vi verdens største. Kan vi som enkeltpersoner eller kirker eller organisasjoner være med på å påvirke dette?
- Les historien fra Liberia:

Historie:

Et kors laget av en kule

Et symbol på lidelse, motstand og fred – fra Liberia

Det bibelske bildet av å smi sverd om til plogskjær (Jesaja 2, Mika 4) gir inspirasjon til fredsarbeid verden over. I Liberia har dette bildet fått fornyet betydning.

Med støtte fra det Lutherske Verdensforbundet produserer en gruppe liberianere kors, i ulike størrelser, laget av brukte kuler og patroner.

I spissen for håndverkerne med den uvanlige produksjonen står George Togba. Under borgerkrigen ble Togba med i opprørsbevegelsen for å beskytte familien sin. Nå er han fredsaktivist.

- Ideen til disse korsene fikk jeg i en drøm, forteller han.

- Jeg drømte at jeg gjorde brukte patroner og raketthylster om til freds-symboler.

Før borgerkrigen i Liberia var han bilmekaniker. Nå klarer han å leve av salget av disse håndfaste bevisene på Liberias vei til fred.

- Hva er våre symboler for fred?
- Er det håpsdimensjoner i Mika-teksten som berører vår hverdag og vår verden?

Bønn/sang:

Gjør meg til redskap for din fred (Lov Herren: Katolsk Salmebok, nr. 640; Norske Salmebok 2013, nr 733)

Forbønn:

Be om en trygg verden

Be om et godt rettssystem som kan være med og sikre rettferdighet og trygghet

Be om at vi kan se hvilke redskap vi har for å skape fred.

Vår Far

Sang:

Til ungdommen (Treklang 2007 nr. 184)

Lær mer:

Sårbarhet og sikkerhet

Aktuelle sikkerhetspolitiske utfordringer i etisk og teologisk perspektiv (2000). Utgivelse fra Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke.

<http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=176>

Controlarms.org

Informasjon og kampanje for en sterk og robust global våpenhandelsavtale.

<http://www.controlarms.org>

Changemakers temasider om fredsspørsmål

Changemakers temasider om fredsspørsmål har ressurser om våpenhandel og en rekke andre relaterte tema:

<http://www.changemaker.no/Politikk/Fred/Vapeneksport/>

1

2

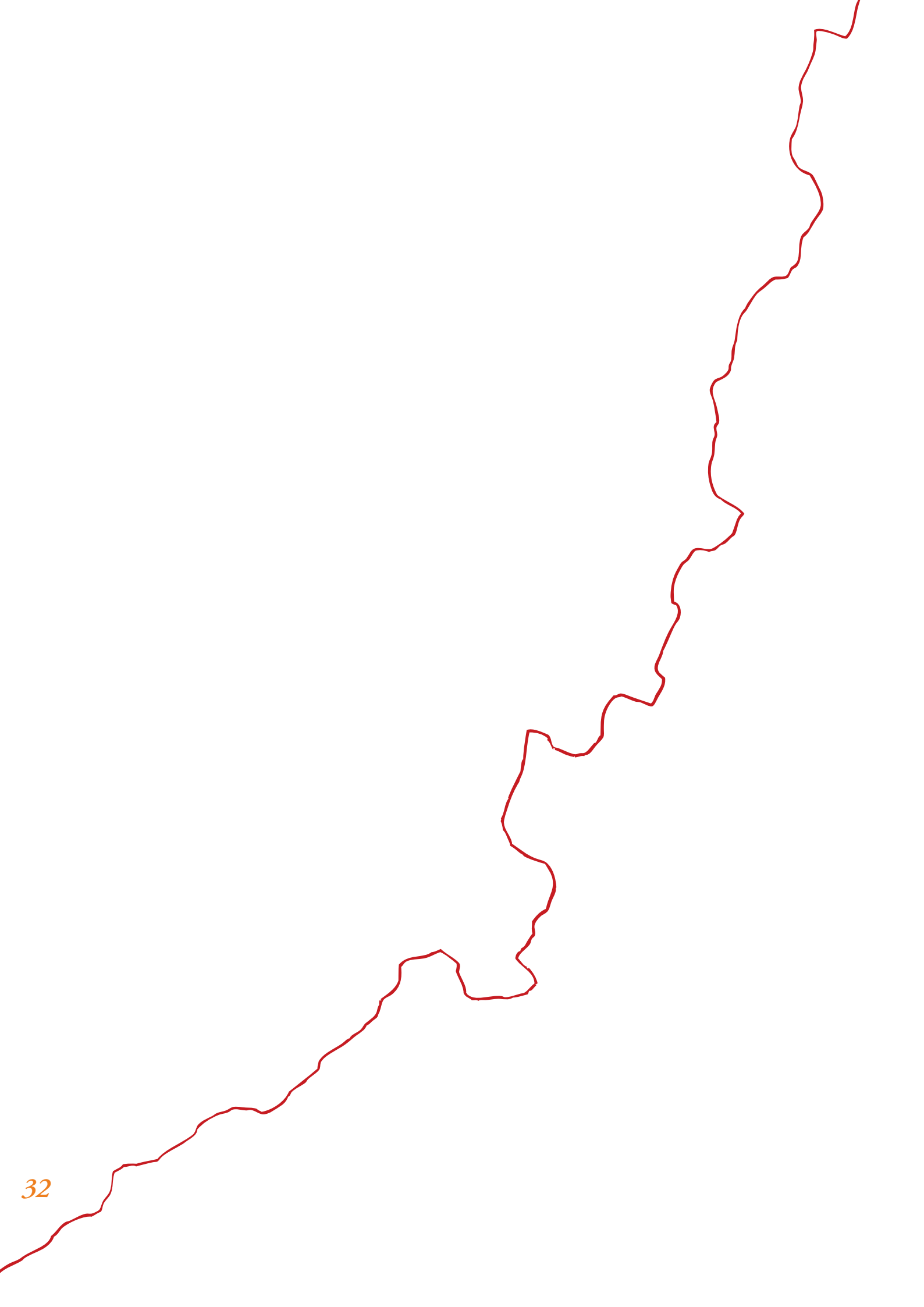
3

4

5

6

7

7 Over grenser

Til deg som skal lede bibelstudiet:

Dette er en tekst som har mange elementer i seg. Vi har valgt i denne bibelstudien å særlig ta opp skillene mellom jøder og samaritanere på Jesu tid – med paralleller til vår hverdag.

Mot slutten av bibelstudiet gjengir vi en artikkel fra Kirkens Bymisjon. Vurder hvordan dere vil bruke den: les den høyt, del den ut, bruk utdrag, el.

Vanskelighetsgrad: 1 2 3 **4** 5

Tekst: Joh 4, 4-26

Bibelstudium

I Les teksten ut fra deres egen virkelighet og utfordringer

Før dere leser bibelteksten, tenk gjennom for din egen del:

- Når du skal forklare hvem du er til en du møter for første gang, hva legger du vekt på? Hva definerer deg?

II Les teksten sammen

Les teksten høyt sammen, én setning hver.

Tekst: Johs 4, 4-26

III Les teksten grundig og detaljert

Diskuter spørsmålene i grupper. Noter ned tanker, forslag og innspill.

- Hva handler denne historien om? Hvilke tema tas opp i teksten?
- Hva vet vi om den samaritanske kvinnen? Hva vet vi om hennes sosiale posisjon i forhold til en mann som Jesus?
- Hva svarer Jesus på spørsmålet om hva som er det rette stedet å tilbe Gud?

Fakta:

Samaritanerne var fra området Samaria, og betraktet seg som jøder, selv om de andre jødene ikke anerkjente dem som dette. Det skyltes at de ikke ville godta at det eneste stedet man kunne ofre var i tempelet i Jerusalem. Og: de som ikke var opptatt av Jerusalem som sentrum på Jesu tid, de hadde et problem. De ble sett på som fremmede, og utenfor. Man brukte til og med ordet "samaritan" som et skjellsord, og desto mer provoserende var det for mange lærde at Jesus både hadde kontakt med dem og at han brukte dem som forbilde for nestekjærlighet, som for eksempel den barmhjertige samaritan.

- Hvordan møter Jesus kvinnen?
- Hva gjør det møtet med kvinnen?

Vend tilbake til eget liv og egen virkelighet:

- Hvem unngår vi å snakke med i vår hverdag?
- «Våre fedre tilba Gud på dette fjellet, men dere sier at Jerusalem er stedet der en skal tilbe,» sier den samaritanske kvinnen. Hva er skillelinjer mellom folk i vårt samfunn? Hvilke steder eller tradisjoner er det som definerer «oss» og «andre»?
- Når Guds nærvær ikke er bundet til det ene eller det andre fjell – hvor kan vi se eller merke Guds nærvær i våre liv?

1
2
3
4
5
6
7

Historie:

Verdighet for tilreisende rom-folk?

Det akutte, menneskelige perspektivet i den offentlige debatten om tilreisende rom-folk blir ofte redusert til et kriminalitets- og renovasjonsproblem.

*Publisert 30.09.2011, Kirkens Bymisjon nettsider
I september 2011 inviterte Kirkens bymisjon, Frelsesarmeen og Antirasistisk senter til seminaret "Romfolkets verdighet – og vår".*

Journalist og forfatter Jahn Otto Johansen deltok på seminaret. Han etterspør respekten i storsamfunnets møte med tilreisende rom.

Europa har en historie med brutal forfølgelse av rombefolkningen gjennom flere hundre år, og rom forblir en av de mest marginaliserte gruppene på tvers av kontinentet. Det akutte, menneskelige perspektivet i den offentlige debatten blir ofte redusert til et kriminalitets- og renovasjonsproblem.

– Grusomhetene romfolket er utsatt for opp gjennom historien er nesten ikke til å fatte, fortalte journalist og forfatter Jahn Otto Johansen, og mente at det var en skam at Oslos politikere ikke tok seg tid til å stille på seminaret.

– Viten og kunnskap er grunnlag for diskusjon og beslutning, og media har en tilnærmet ensidig negativ dekning av tilreisende rom til Norge. Jeg ser mye vulgaritet i debatten, sa Johansen, som mente at tilreisende rom i gatebildet i Oslo ikke er en del av de organiserte bandene som herjer på Østlandet.

– Små-kriminalitet forekommer, og det må vi selvfølgelig diskutere. Fattigdom og nød kan ha dette uttrykket.

Konkret handling

Johansen etterlyste konkrete tiltak i møte med tilreisende rom, og mente at dette handlet om vilje og ikke penger.

– Europa står foran en sosial og økonomisk krise uten side-stykke etter 2. verdenskrig. Jeg hører mange ord om at nå skal vi hjelpe minoritetene, men hvor er handlingene? Som en minimums løsning må tilreisende rom tilbys et sted med rent vann, toalett, og varme, slik at de ikke fryser i hjel når det er kaldt, sa Johansen.

Dramatiske hendelser

I Bulgaria har det i løpet av en uke blitt arrestert 160 personer for voldelige angrep mot rom og i Tsjekkia har det blitt gjennomført 8 anti rom-marsjer i løpet av 2011. Europarådets kommisær for menneskerettigheter er bekymret for brutaliteten i retorikken som brukes om romfolket.

Kirkens Bymisjon har fokus på tilreisende rom i Oslo, og lagde i 2007 rapporten "Folk fra Romania som tigger i Oslo"

– Denne rapporten er fortsatt høyst aktuell. Mange reiser fra fattigdom, diskriminering og mangel på muligheter. Vår visjon er at alle i byen erfarer respekt, rettferdighet og omsorg. Dette gjelder både fastboende og tilreisende, mener Johannes Heggland, konstituert generalsekretær i Bymisjonen. Heggland er bekymret for at renovasjonstanken skal styre hvordan vi møter marginaliserte grupper.

– Vi må tåle å se symptomene på fattigdom. Det hjelper ikke marginaliserte grupper at vi for eksempel forbyr tiggging, mener Heggland.

Midt blant oss

– De er midt blant oss, men lever ikke som oss, sa Knut Haugsvær i Frelsesarmeen, og fortalte at i løpet av vinteren i fjor, da de åpnet for overnatting for tilreisende rom, hadde de 600 overnattinger i løpet av 30 dager.

- Hva forteller artikkelen om det å være utenfor samfunnet?
- Hva forteller artikkelen om menneskeverd?
- Har vi «brønner» hvor vi kan møte de menneskene storsamfunnet har fordommer mot?
- Hvordan kan vi krysse skiller mellom «oss» og «andre» i vår menighet eller i andre sammenhenger vi er med i?

Forbønn:

- Om at vi kan tørre å krysse skillelinjer
- Om visdom til å se hvem som er vår neste
- Om at Guds levende vann får være en kilde til liv i oss

Vår Far

Sang:

Kallet / Det er navnet ditt jeg roper (Syng Håp, nr 61)

Bønn/Velsignelse

Velsignet være Gud - Fader, Sønn og Hellig Ånd.

Kristus er vårt håp.

Han er nær sin kirke.

Han er nær den som lider.

Han er med oss.

Fordi han trådte inn i vår verden og i vårt liv,
fordi han brøt taushetens og lidelsens mur,
fordi han var lyset i stallens mørke,
fordi han ble født i en mørk krybbe,
fordi han livet igjennom spredte lys og kjærlighet,
fordi han smeltet våre harde hjerter,
fordi han trøstet de utpinte sjeler,
derfor eier vi i dag et håp,
holder vi i dag ut i vår kamp,
vandrer vi i dag med tro og tillit
fremtiden i møte.

Amen.

Fra Bønnebok for Den katolske kirke, St.Olav forlag

Lær mer:

I bønn for en bedre framtid / Praying for a better future

Rapport fra Frelsesarmeen om rom-folk i Norge (2011)

http://www.frelsesarmeen.no/filestore/PDFer/romrapport_lowres.pdf

Ingen mennesker er ulovlige

Kampanje som setter fokus på situasjonen for mennesker som lever i Norge uten papirer.

<http://www.papirlose.no>

Brobyggere

Freds- og forsoningsprosjekt i regi av Den Evangelisk Lutherske Frikirke og Israelsmisjonen, for unge israelere, palestiner og nordmenn. Erfaringer fra prosjektet er samlet i en liten bok.

<http://www.bridgebuilders.no>

Fredslaget: Global Fredsskole kursperm 2

Kursopplegg særlig beregnet på folkehøgskolelærere og –elever, men kan også tilpasses andre.

Kursperm 2: Tema mangfold, identitet og globalt medborgerskap

http://fredslaget.no/images/stories/docs/Publikasjoner/Kursperm_2_Mangfold_identitet_og_globalt_medborgerskap.pdf

